Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 19 АВГУСТ, 1989 ШУ. ★ № 99 (7757). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Укх тIеххьарча шерашка къаьстта чIоагIа йоакхо ю вай мехка дукха бераш долаш цIагIа багIа кхалнах, къахьегамеи тIемеи ветеранаш, кхыбараш къахьегама юкъеозара. ДукхагIбараш уж санна бола нах ба Грозненски цIагIа къахьегара йолча комбинате болх бераш. Республикерча районашка хьа а йийла болх беш я уж санна болча наха бийдал дIателаран царгара кийча продукци хьаийяран йола итташ пункташ. Бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши дола товараш да комбината болхлоша арахецараш. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара тIагIертта къовсам лоаттабеча цар доккхий декхараш тIаийцад арахеца продукци тIа-тIа дукхагIеи дикагIеи хилийтара, цун ассортимент шеръяра. Долче, мишта кхоачашду цар укх шера шоаш тIаийца декхараш? ДIабахача ворхI бетта баьча балха итогашка хьежача къаьгга гуш да шоай деша дай уж хинналга. Дерригача технико-экономически хьокхамий ворхI бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар.

Деша дай бац

Республика агропрома чуйоагIача гIишлон организацешта эша аьшкбетонен столярнии изделеш, кхыйола гIишлон материалаш лоаттае декхарийла я «Чеченингушагропромстрой» производственни объединене Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллектив. Ший потребителий-сме жниккий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тIаийцад цо шийтталагIча пятилетка дийлагIча шера. Чакхбаьннаб хьалхара ворхI бутт. Долче, мишта кхоачашду завода болхлоша шоаш тIаийца декхараш? Ер шу доладелча денз хIанзалца хьа цар баьча балхага хьежача гуш да уж шоай деша дай ца хинналга. Товарни продукци арахецара даькъе тIаийца декхараш меттел паччахьалкхен план а низткъа мара кхоачашъяьяц цар дIабахача ворхI бетта. Шоай потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а лоархIабаьбац уж. Цар гIишлон организацешка дIа ца кхоачийташ йисай 1826 кубически метр аьшкбетона конструкцеши 143 кубически метр столярни изделеши.

Цхьабакъда, завода коллективо къахьегама овсарле лакхъяра ворхI бетта задани 112 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхенна пайда бара план шозза гаргга тIехкхоачаш а яь, укх шера цо баь пайда 191 эзар сома маьха ба.

Къаьстта эсала болх а беш, ах бIаь эзар сома маьха паччахьалкхен декхар тIадисачарех я Гунаев Хьусен керте латтача хьу чакхйоахача цеха коллектив. ВорхI бетта 44 эзар сома маьха декхар тIадисад Куркиев Мурада кулгалдеча аьшкбетона изделей цеха коллективана. Ше тIаийцача декхарех гаьнна лоархIаеш яц Тарамов Хьусен керте латтача арматурни цеха коллектив а.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

Дош — аьннача

Гудермесски медицински инструменташ еча завода кулгалхоша, дукхагIболча болхлоша чIоагIа лоархIаш сийдеши я ОТК контролер, къахьегама ветеран Кириченко Галина Федоровна. Балха моттиг ца хувцаш цу цхьан предприяте цо къахьега 25 шу дузаш латт. Цу шерашка Галинас караерзаьй массехк а смежни професси. Предприяте тайп-тайпарча участкашка цо болх баьб фрезеровщица, наладчица, станочница йолаш, лоацца аьлча, предприяте арахецача 140 тайпарча техниках цунна шаьрра хьае ца ховш цхьаккха тайпа издели яц. Участкера участке, бригадера кхыча бригаде йодаш караерзайора Галина Федеровнас чоалханегIа йола медицински инструменташ. Иштта къахьегаш шийтта шу даьккхар цо. Тха профессионал аьле мара цIи яккхацар цун предприяте цехий кулгалхоша, цунца цхьана къахьегача машинашъераша.

Ший балха тIа йоккха опыт йола, даим социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа Галина Федоровна башха-дика организатор хилар а ца зувш дитанзар завода кулгалхоша. Цар дика кхетадора шийна тIадехна моллагIдола декхараш цо цIена кхоачашдергдолга, иштта доагтIаш дар хIаранегара хьадехаргдолга. Цудухьа медицински техника эша болташ хьаеча, хадданза тIехьаюсаш йолча бригадана керте оттайир из. Балха говзал а шийна тIадиллача гIулакха тIехьа тешаме хиларга а хьежжа бригадера болхлой дIа-хьа нийсбир керда енача бригадира. Овлангара денз эргаяьккха тоайир къахьегамеи производственни дисциплина, яхье хьалхалаттарий опыт массанена дIа а йовзийташ, цунах пайда ийбайта болабир. Иштта даьча балхаша беркате лер йийтар. Массехк бутт балалехьа, социалистически яхье хьалхалаттарий мугIарашта юкъеяхар Кириченко Галинай бригада.

Ший коллективо толамий новкъа баьккха хьалхара гIа мара лархIанзар цунах бригадира.

— Овсаре къахьегар дика да, цхьабакъда, цул тIех деце эшашагIа дац хьаеш йола продукци дикеи тIехдикен мара ца хилийтар, — аьлар Галина Федоровнас. ХIанз вайна хьалхашка латта керттера декхар из да. Долче, ший тамагIа а долаш продукци арахецар кхоачашданза даргдоаца гIулакх да.

Дукха кердадараш юкъекхийлар бригада болхлоша шоаш дIадоладаьр дизза чакхдаккхара. Хьаеш йола продукци ОТК болхлой тIахьожам боацаш дIагIоргйола гIулакх дара тIагIертта къовсам лоаттабе волавелар бригадера хIаравар. Цхьа шу доаллашехьа тIехдика продукци арахеца бригада, аьнна цIи дIаяхар предприяте цун коллективах. Долче, доазол арахьарча ткъаь иттех мехка дIакхухьийтача продукцена юкъе доккха дакъа лоацар цо. Лоацца аьлча, бIубенна къа а хьегаш, чIоагI а енна, дIайолаелар Кириченко Галинай бригада.

Цу ханна цунна хезар заводерча бригадашта юкъе лоархIамегIа лерхIаш йола накатчиккий бригада тIехьаюсаш я, аьнна. Цун гIулакхаш эсала лелар чIоагIа Iаткъар предприяте коллектива балха тIа. Долче, из ца нийсдалийтара, бригада болх тоабара ше цига хьожаелга дийхар Галинас. Цун инициатива чIоагIа къоабалъяь хьаллаьцар предприяте кулгалхоша. Ше дIадоладаьр дизза кхоачаш а деш, дукха юкъ ялалехьа боагIача боарамагIа болх бе йолаелар тIехьаюсаш хинна бригада. ДIадахача шерага кхаччалца йолча хана цига къахьегаш хилар Галина Федоровна. Производствах дог лазаш, цун йизза йола да ше лоархIаш йола из ца зувш йисанзар заводерча коммунисташа. 1973 шера массава а раьза а волаш, из дIаийцар цар шоай мугIарашка.

Хьинаре къахьегарал совгIа, цу сийдолча цIеро ше дуккхача хIаман декхарийла елга дика кхетадеш яр Кириченко Галина. Долче, цул тIехьагIа цхьа шу дIадахийтанзар цо юкъарча балха тIа дизза дукъ дIа ца увзаш. ВорхI шера болх бир цо цехови партийни организаце секретарь йолаш. Цу шерашка бехктохкамегIарча участкашка коммунисташ а увттабеш, цIенхаштта хьадехар царгара шоаш къахьегаш болча участкашкара болх тоабелга. Тесса болх лелабе дагаволчунга, къахьа дале а юхь-духхьала дIаоалар шийна дагардар, цо дагалаьца уйлаш чакхъяргйоацилга а дIахайтар. Дукха организаторскии кхетамеи болх бора цехашкарча болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьъяккхара. Иштта йолча шоай вожака сийдора цехерча коммунисташа, иштта беррнгача болхлоша.

Массехк шера Гудермесски горсовета депутата декхараш кхоачашдеш хиннай Галина Федоровна. ХIаьта цкъа хержа хиннай из Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла. Шийна харжархоша тIадена наказаш, тайп-тайпара дешаш къестадеш, ший мукъа ха дукха йоайора цо.

Производстве а юкъарча балха тIа а цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш хьаьнала къахьегача, башха-дика производственни хьокхамаш доахача коммуниста цIи дIахезар республике а.

ДIадахача шера унахцIено дика ца хиларца дувзаденна бригадира болх а бита ОТК контролералла къахьега йолаелар Г. Кириченко. Кхойтта шера ше керте лаьттача коллективах къаста магац цунна ше кхычахьа болх беш яле а. Из коллективера дIаяха дукха юкъ ялалехьа роторарасширителашта лаьрхIа бригадерча болхлоша хьаеча штифташта юкъе каст-каста брак гучаювла йолаелар. Ший бригада болх талхаш латталга хайча сатоха далаизар Галинайна, хIана аьлча, лорашта эша оатхалаш, цхьаккха дича а хила йиш йолаш яц брак йолаш. Наха дарба деча наькха бера техника тIехдика мара хила йиш яц, яха уйлаш массаза а йолаш хиннай Галина Федоровна. Долче, ше балхара йистеяьлча, тIехьа а сеце, уж оатхалаш хьае, цу балха къайленаш бригадерча болхлошта дIайовзийташ сахьаташ даха йолаелар из. Цудухьа хIанз бокъалгахьа даьннад цу участкера гIулакхаш. Предприяте сий лохлургдолаш хIама нийсдалийтанзар цо укхаза шийна хало хуле а.

— Цул дикагIа производственник а тешамегIа новкъост а яц тха предприяте, — аьлар завода директора Шамурзаев Мусаип Мусаевича. Цкъа шийга дIааьннар шозлагIа хьалхадаккха ца дезаш оамал я цун. Нагахьа санна предприяте коллектива балха тIа Iаткъаргдолаш гIулакх нийслой, лакхе доаладаьча масалас хьахьокхаш махкилара бийса тIехьаяххалца болх бе кийча я къахьегама ветеран. Къамаьлаца а доацаш, гIулакхашца ше производстве йизза да йолга хьахьокх цо. Предприяте кулгалхочо цунна деш дола тешал Iалаьмате доккха да.

Хьаьна къахьегаш Галина Федоровнас хьабена никъ бIаьхеи сийдолаши ба. Производстве а юкъарча балха тIа а цунна карагIдийннарий лакха мах а беш, тийннача совгIаташа къаьгга тешал ду из иштта хилар. Нохч-ГIалгIай АССР «Заслуженни машинашъер» яха сийлен цIи лелаеш я Г. Кириченко. Цун наькха тIа лепаш я къахьегама сийлен кхоалагIчея шоллагIчея степена ши орден, Ленински юбилейнии «Къахьегама ветеран» яхеи ши медаль. ХIаьта цунна тийнна кхыдола совгIаташ чот яь варгвоацаш дукха да. ТIехдика цо кийчъяьча итташ эзараш йолча медицински техника, юкъарча балха тIа карагIдийннача доккхийча гIулакхий мах а беш, тийна совгIаташ да уж. Долче, ший новкъосташта цо телаш бар башха-дика хьокхам ба.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: ОТК контролер, КПСС XXVII съезда делегат Г. Кириченко.

И. ПЛИЕВА сурт.

Арендана — шерра никъ

ДоагIаш денна совгIат

Хьайбаш Iангара доахаш йола ха лоархI, уж октябрь бетта чусоцадаьчул тIехьагIа хьатIадоагIача шера цхьоалагIа июль тIакхаччалца йола юкъ. Цу хана хьайбаш леладераша баьча балха итог йир дукха ха йоацаш Ачхой-Мартановски районе. Цунга хьежжа фермашта юкъе котало яьккхарг а лаьрхIа, КПСС райкома, райисполкома, агропрома болхлой профсоюза, ВЛКСМ райкома Сийлен грамотеи 350 сом премии елар «Бамутский» совхоза. Из доацаш яхье хьалхле яьккхараштa санна Сийлен грамоташи 150 сом ахчан премеши елар цу фермерча дояркашта: Муршадирова Зайдата, Духигова Бирланта, Метрищева Малижана, бежа Iуна Читаев Турана.

Цул совгIа, 1988—1989 шерашка хьайбаш Iангара доахача юкъа лелаьча яхье республике котало яьккхарг а лаьрхIа ший аргIагIа КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома соцамах цу ферма коллективана КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота ялара представлени яьй.

ДоагIаш даь сий а да из. Паччахьалкхенна шура дIаелар «Бамутский» совхоза къахьегамхоша цу юкъа, 1987—1988 шерашка хьайбаш Iангара доахаш хинначул 8,1 процент дукхагIа шура дIаелар, хIаьта дулх — 2 процент. Балха хьокхамаш кхы лоха ца деш хьабоагIа хIанз а. Масала, паччахьалкхенна шура дIаялара кхаь квартала план цхьоалагIа август хьатIакхоаччаш 92,6 процент кхоачашйир цар, хIаьта июнь бетта денз карарча пятилетка тIеххьарча шера чотагIа хьайбай продукци йоаккхаш хьабоагIаш ба.

МалагIча гIулакхаша вIаштIехьдоалийт цу ферма болхлошта иштта хьаьнала къахьега?

Наггахьа мара хувцаш доацандаь ялх шу хьалха къаьна, цамогаш долаш, цудухьа кIезига шура луш дукха доахан дар ферме. Даггара къахьегташе а цу хьале лерттIа шура йоаккхалацар, толашагIболча дояркашта а кхыметтел. Из бахьан долаш кIезига дар алапеш а. ТIеххьара из деррига кIорда а даь, доахана Iул нерда ца доаккхе шоаш болх бергбац, аьнна духьалбаьлар цкъа дояркаш, скотникашца, кхыча хьайбаш леладеращца барта а баха.

Ховш дар совхоза керттера усадьба йолча Бамут яхача юртара, уллув уллача Аьрштара цар моттиг дIалаца саг воагIаргвоацилга. Цар дехар чакхдаккха низ болаш бацар совхоза кулгалхой а. Шоашта а кIордадаьдар боахама хадданза доккха зе деш дола цу фермера доахан. ХIаьта, цкъа-дале, уж фермера дIадаха пурам а лацар районе, шозлагIа-дале, царна метта дIаоттаде къона, дика доахан а дацар. ТIеххьара е ферма дIаякхха езаш, е хьайбаш леладераша дIадехар кхоачашде дезаш гIулакх эттар. Цу деша хьакъехьа хоам района кулгалхошка а кхаьчар. Дояркаша дIадехар бакъахьа дар а динза даргдоацар а долга ховш, тIеххьара а Iул кердадаккха новкъостал дир совхоза. ЦIеча фух дола шинараш делар. КIезига къахьийганзар гIадбахача дояркаша а скотникаша а царех дика доахан де гIерташ. Са тессача денз хьабаьхке кхы цIа ца болхаш, цкъаза бийса юкъекхаччалца болх бора. Даьр довнзар. Царех хьахиннача доахана хIанз хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 15—20 килограмм шура лу.

— Овсаре къахьега, толамаш даха геттара доккха новкъостал ду тхона соахка денз доахан арендни подрядагIа леладе доладаьчул тIехьагIа. ХIаьта хозрасчетагIа доаха болх бу хIанз дийлагIа шу да, — йоах цу ферма заведующе Муршадиров Шамсуде. — Къахьегам цу хьисапе вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа, ший болх кхычо бергбоацалга, мело йича коллективо дутаргдоацалга ховш, хьадечох хIаране бехктокхам лакхбеннаб. Цунца цхьана чIоагIбеннаб наха юкъера барт. АрендагIа болх бара оттаьча договора тIа белгал мел даьккхар цIенхаштта кхоачашделга хьадех хьайбаш леладераша, цкъаза кхыметтел совхоза кулгалхошкара, специалисташкара. Май бетта шозза, цкъа шин сахьатан тIаккха шин сахьатан шовзткъа минотан графикал тIехьа шоашта моша доакъар деча, цу хана командировкагIа ваха директор цIагIа а воацаш, латкъа райкоме баха кийчбенна дояркаш халла мара совцабаланзар сога. ХIаьта а цу кхоачамбоацаро даь зе, из бахьан долаш яккханза йисача шурах доагIар, цу гIулакха бехке хинначара меттаоттадалцца Iа-м Iанзар ферма совета юкъебоагIараш. Цул тIехьагIа тхоца иззамо «бегаш» бе йиш йоацилга кхетадир, договорага хьежжа балха эшачунца тхо Iалашде декхарийла болчара.

Хьалха санна Ставропольски, Краснодарски краяшка, кхыча моттигашка ухаш шинараш, къона доахан дехаш дела дезаргдоацаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад хIанз ферме. Шоай толашагIа долча доахех хьахинна Iаьсий хьалкхедеш, хIара шера кIезигагIа дале итт-шийтта процент доахан хувц Iул тоадеш, кердадоаккхаш.

Племенной, зооветеринарни болх эргабаккхаро, шура алсамъяккха новкъостал дарал совгIа, гIаьххьа экономически пайда а бу. Шоай Iул тоадаьчул тIехьагIа диса шинараш кхыча боахамашка дохк. ХIанз цу района «Орджоникидзевский», «Ореховский», «Урожайный» совхозашка леладу дукхагIа дола доахан цу ферме кхедаьча Iаьсех хьахинна да.

Укх шера ах бетта, соахка хиннарашца нийсдича, хIара Iатта тIехьара диъ Iасилг дукхагIа хьакъоастадаьд бамутцаша. Дукха шура луча доахана даьраш къаьстта леладу, лаьрххIа оттаьча рационах кхоаб. ЗIамигача берашка санна хьож царга Эскиева Нура. Цудухьа дIадахача шера март бетта денз цамогаш хинна е кхы бахьан долаш денна цхьа Iасилг юкъерадаьннадац. ХIанз царех хIаранена дийнахьеи буси цхьан килограммага кхоачаш дулх тIакхетийт Нурас.

— Хьалха, баьча балха нарядаш а язъеш алапеш тийнача хана, доахан дорстадара башха йоакхо яцар наха. Бакъдар хIана алац, шоашка цу гIулакха дIалу доакъар лечкъадеш а моттигаш нийслора. Из бахьан долаш дезала юкъера 260—280 килограмм мара йоацаш дIателар паччахьалкхенна дулх. — йоах Муршадирова Шамсуде. — Дерригa хувцаденнад хIанз — скотника Читаев Турас уж арендагIа леладе дIаийцачул тIехьагIа.

Долаш дар да цо дувцар. ХIара бежана дийнахьеи буси 700 граммал дукхагIа дулх тIакхетийт цо. ХIаьта соахка март бетта денза цхьа бежан дIаденнадац дулха, цун дозал 350 килограммал кIезигагIа долаш.

— Хьайбашта доал дарах а доацаш, тIакхетийтача дулхага хьежжа мара ахча телац цунна. Цудухьа да из иштта, — йоах Ш. Муршадирова. — Доакъар цIакхахьара-м дувцилга а дац, ше доал деча хьайбашта эшаш хилча цIагIара а хьадахьарггдар цо из, цхьабакъда, доацаш ше витача тха дояркаша санна дов эккхийт.

Лоамашка, царна юххе ухкача боахамашка, вайна махарра, дегIа башха онда а хилац хьайбаш, шаьрача моттигашка леладерашца нийсдича. Цудухьа иштача цу хьале кхыметтел 400 килограммал совгIа бежана дулх тIакхетийта цунна мишта карагIдоал ха безам болаш каст-каста нах ух из волча.

— Иштта веначоа цо мишта жоп лу дувц аз шуга, — йоах Ш. Муршадирова. — Турас оал: «Шишша бIаь килограмм долаш шиъ дIалучул, сона а боахама а пайданегIа да, царех хIара бежан йиъ бIаь килограмм озаш дIаделча. Из хов сона дика. Хьайбана доагIа йоакъар дIа а телаш, царна лерттIа доал мара кхы хIама эшац цу гIулакха». Турийна моттар дац из, цо дер да.

Арендни подрядагIа болх бе баьлча из санна хьадечох иштта дог лазаш ба ферменра кхыбола хьайбаш леладераш а.

Вайна махарра, хьайбаш Iангара доаха ха фермай болхлошта эггара бехктокхамегIа я. ХIаьта фу даьд, фу ду цунна кийчо яра? Доахан ахканарча лагере дIа а дига, тIатеIIа тоаеш я хьайбай помещенеш. Из болх беш я цхьан хана шабашке ухаш лийннача нахах вIашагIъелла бригада. Цунна юкъебоагIараша хьадечох ший алапе фондера ахча тел ферма совето. Мукъа йолча хана эшача топпар хьоахаш, кIира тохаш, хьаьш тоадеш дояркаш, скотникаш шоаш а хул.

ТIатеIIа хьатIакхухьаш да фермана доакъар а. Арендни подрядагIа из Iалашдеш йоахкача звеноша хIара хьайбана 18,3 центнер доакъара единицага кхоачаш кийчдаьд хIанзле, хIаьта эшар — хIара Iатта 19 центнер доакъара единица. Лабораторе викалаш тохкамаш даьчул тIехьагIа мара хьаэцац Ш. Муршадирова хьатIакхухьа доакъар. Хов цунна йоаккхача хьайбай продукцега дIадодар доахана луча шура цун дикалах тийша хургдолга.

— ХIанзалца тхоашта карагIдаьнначох кхоачам баь Iе дага дац тхо, — аьлар Муршадиров Шамсуде тхо дIадолхаш. — ХIаьта гIулакх тоадара кхы а дуккха хувцамаш де лерхIаш да. ДогIа дилхача, лоа дешача чIоагIа хотта боал ферма коа, лелийта помещенешкара доахан арадоахача. Кхоачамбоацар дIадаккхара хьалха жагIа а билла асфальт юлларгйолаш да тхо цу моттигашка. Из гIулакх чакхдаккхара гIишлонхошца хIанззе а барт баьб оаха. Доакъара культураш кхеяра арендагIа леладе лаьтта хьаэца дага да совхозагара ер шу чакхдоалаш. тхоай коллективе кхы а ши механизатор хьа а нийца. Лоацца аьлча, де дезар кхы а дукха да. ХIаьта дагалаьцар чакхдаккханза а Iергдац.

М. ХАМАТХАНОВ.

СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ: Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси 1989 шера 25 сентябре городе Москве гулъе.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1989 шера, 16 август.

* * *

СССР Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси дIайолаялалехьа хьалха, укх шера 18 сентябре денз болх дIаболабергба СССР Лакхехьарча Совета Комитеташа, цун палатай массазарча комиссеша.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен агропромышленни комитет дIаяккхарца дувзаденна нов. Воронкин Анатолий Иванович Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен агропромышленни комитета председателан декхарех мукъа а валийта, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителалла хьожаваьв.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Нохч-ГIалгIай АССР Госагропрома реорганизаци ярца дувзаденна нов. Арбиев Магомед Алиевич Нохч-ГIалгIай АССР министра декхарах мукъавалийтав.

Д. М. РЕВИНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Жилищно-коммунальни боахама системе дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Ревин** Дмитрий Михайловича — электрически сетей Грозненски предприяте отдела начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера 14 август.

БАРХIАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА АРГIАНАРА ЙОАЦА XII-гIа СЕССИ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

БархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIанара йоаца XII-гIа сесси 1989 шера 23 сентябре городе Грозне гулъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера, 18 август.

* * *

СССР Лакхехьарча Совета соцамга хьежжа НГIАССР Лакхехьарча Совета аргIанара йоацача XII-ча сессе ювца лерхI 1986 — 1989 шерашка республика социально-экономически дегIаккхувларах йолча Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета отчет.

Нов. И. А. АЛБАСТОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Албастов** Идрис Абуевича — Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера, 17 август.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

1989 шера 14 августе Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргІанара заседани хилар. Цига хьежар «Бахача наьха жилищни а социально-бытови а хьалаш тоадара хьакъехьа Шатоевски района халкъа депутатий Советаша баьча балхах» долча дешага. Из дош дувцача хана цу хьакъехьа тІанийцача соцам тІа белгалдаьккхар, Шатоевски района халкъа депутатий Советаша жилищни а культурно-бытови а гІишлош елта эргаданкхара, дІахо бахача наьха социальни хьалаш тоадара хьакъехьа белгтала болх белга.

ХІанз Советий сессешка исполнительни комитетий заседанешка каст-каста дувц жилищни, культурно-бытови гІишлош яра дош. Коллективно кулгалделга, гласность Іалашъю, харжархой наказаш лерраглІа кхоачашду.

Районе тІеххьарча 3,5 шера хьалъяьй 12 эзар кв. метр совгІа чуІе фусамаш, 1,2 эзар моттиг йола школаш, 3 столове, 2 комплексни приемни пункт, 3 клуб, берий беш, фельдшерско-акушерски пункт, иштта, кхыйола социально-культурни лоархІам бола объекташ.

Цунца цхьана, Президиумо теркам тІаэзар районе баха нах чуІе фусамашца, социально-культурни гІулакхашца Іалашбеча белгтала кхоачамбоацараш хилара.

Юрташкарча Советий доалахьа йола территореш дегІакхувлара йола социальни программа кхоачашъяра тІанийеча мероприятей планаш декларативни маІан долаш я.

Моттигерча Советаша бизза пайда эцац законашца, кхыча нормативни акташца, производственни йоацача сферана дІахьежаеча капитальни вложеней боарамаш лакхдара йолча бокъонехи таронехи. Соцкультбыта объекташ хьалъяра тІехьа лоаттабеш бола депутатски тІахьожам мелбаьб. Районе тоъаш яц культура, уках цІено лораяра, коммунальни боахама, торгови а бытови а гІулакх дара объекташ, школаши берий бешамаши, царех дукхагІъяраш нахагара арендах нийцача помещенешка я, баха нах хица, электроэнергеца Іалашбеча а цхьацца халонаш я.

ДукхагІйола дарбана учрежденеш, школаш, культура цІенош, клубаш квалифицированни кадрашца Іалашяьяц.

Лакхехьарча Совета Президиумо района халкъа депутатий моттигерча Советагара, цун исполнительни комитетагара хьадийхар жилищни а социально-бытови а гІишлош хьалъечара кхоачамбоацараш дІадахара практически де дезараш тІаэцалга, район социально-экономически дегІакхувлара оттаяьча программа эшаш дола тІатохараш делга, из кхоачашъяра тІехьа бокъонца тІахьожам лоаттабелга, къахьегама коллективаша шоай территореш компексно дегІакхувлара хьинаре дакъа лацар вІаштІехьдоаккхилга, район социально-экономически дегІакхувлара планаш оттаяра а кхоачашъяра а практика эргайоаккхилга, берригa теркам къахьегамхой, бахача наьха социальни а культурно-бытови а эшараш дизза кхоачашдара тІаозилга.

Президиумо Шатоевски района новкъостал дара лаьрхІа йоаггІаш йола поручениеш йир Министрий Совета, республика кхыйолча министерствашта.

Лакхехьарча Совета Президиума заседане иштта хьежар «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятешка «Къахьегама ветеран» яха медала учет лелаяреи къахьегамхой уж яла оттабареи хьалах долча дешага.

Белгалдаьккхад, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене предприятешка «Къахьегама ветеран» яха медаль къахьегамхошта ялара хьакъехьа белгтала болх белга.

Ховш махиллара, совгІаташ торжественни хьале предприятей кулгалхоша дІадала деза. Цунца цхьана, «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятешка къахьегамхошта «Къахьегама ветеран» яхача медала учет лелаяреи уж яларен балха цхьацца кхоачамбоацараш а медалах дола законодательство телхадеш йола моттигаш а я.

Цхьайолча предприятешка медаль ялара кандидатураш оттаечара формализм юкъера дІаьккхаяц. Цхьайолча хана, саг балха волча къахьегама коллектива хетар теркал а ца деш, цун производственни гІулакхашта, балха дикала, цо къахьегама дисциплина чІоагІъеча лоацаш долча дакъан массе оагІорахьа хьаьд да мах а ца беш цунна медаль ялар дехаш ходатайство ю.

Цхьайолча предприятешка къахьегамхошта «Къахьегама ветеран» яха медаль ялар дехаш ходатайство яц цар пенси баха ха тІакхаьчача мара.

ЙоаггІача бесса терко яц медаль ялара гІулакх вІаштІехьдаккхара. Дукха моттигаш нийсъенна медаль йоаггІача хана дІа ца луш тІехьайоахаш, е из дІаяла декхарийла боацача наха дІателаш. Предприятей керттерча кулгалхоша шоаш цхьа маггахьа мара дІа лац къахьегамхошта медалаш.

Лакхехьарча Совета Президиумо «Грознефтеоргсинтез» объединене кулгалхошкара хьадийхар долаш дола кхоачамбоацараш дІадоахилга. «Къахьегама ветеран» яха медаль яла оттабара, из дІаялара порядках» йола инструкци къамаьл а доацаш кхоачашъелга.

Дуккхача наьха дехараш, хьалкъа депутатий юртарча Советий, горрайисполкомий ходатайстваш теркал а еш Лакхехьарча Совета Президиумо цхьайолча нах баьхача пунктай цІераш хувцарах, вешта аьлча, царна шоай исторически хинна цІераш дІаяларах бола соцам тІанийцар.

Лакхехьарча Совета Президиумо бийца а бийцар «СССР халкъа депутатий хьалхарча Съезда решенеш кхоачашъяра хьакъехьара Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутатий Советий хьалхарча аргІагІара декхарех» бола соцам тІанийпар, иштта, цхьадолча дешашка хьежар.

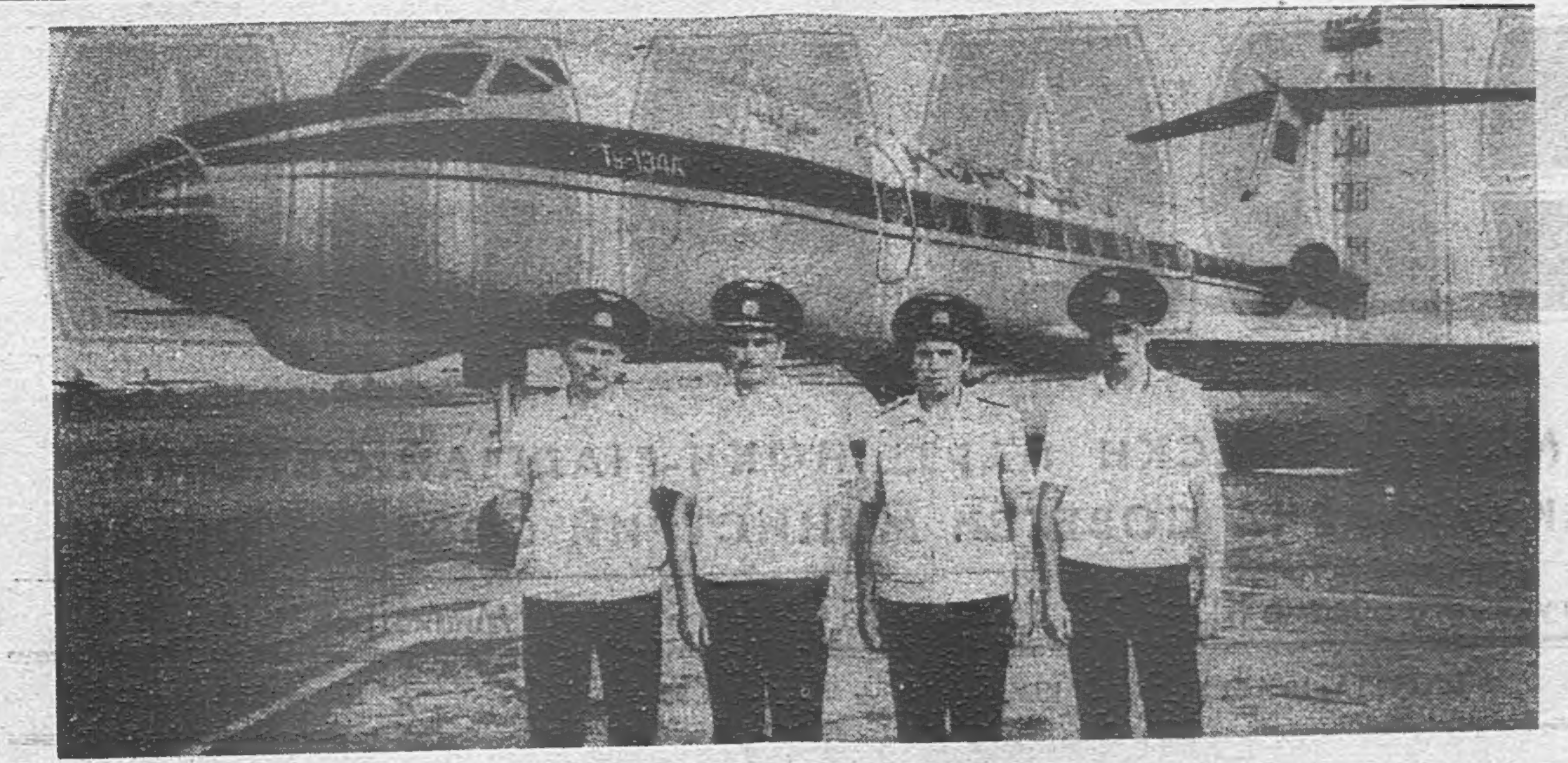

КХОАНА—СССР ФЕГАРЧА ФЛОТА ДИ

ДИКАГІБОЛА АВИАТОРАШ

Шоай профессиональни цІей башха-дикача производственни хьокхамашца дезду Грозненски авиапредприяте дуккхача болхлоша шийттагІча пятилетка диълагІча шера. Царех ба авиапредприяте А. Т. Б. къахьегаш бола Любанский Николайи Первушин Александри. РейсагІа яха арайоалача ТУ-134 А яхача пассажирски самолеташка хьожаш, царна де деза профилактически гІулакхаш деш ба уж. ХІаьта цар бІарг лекха, хьежа рейсагІа яха араьнна пассажирски самолет наькъагІа цхьаккха тайпа хьовзам хургба аьнна хета ца дезаш тешаме я. Цун керттердар да шоай профессех Іалаьмате чІоагІа кхеташи хьалхашка латта декхараш массаза а тІехдика кхоачашдеши уж хилар. Цудухьа бехктокхамегІа йола заданеш тел царна. Иштта болча цу шинне чІоагІа сийду авиапредприяте берригача авиатораша, иштта кулгалхоша.

ЧІоагІа халеи чоалханеи техника я пассажираш дІахьа кхувлаш йола самолеташ. Цхьабакъда, шоаш каралаьца професси доазув доаццаш дукха езача, цар тІа болх бе дІаІемача бортмеханикашта, пилоташта, кхычарна вІалла хала а хетац шоай техника. Авиапредприяте эггара дикагІа лоархІачарех я коммунист Наприенко Владимир Сергеевич командир волча экипажа коллектив. Дуккхача хана денз пассажирски самолета тІа болх а беш, йоккха опыт йолча цунах шоллагІча класса пилот ваьв. Иштта из ва СССР летчикий ассоциаце член а. Дийтта эзар сахьата пассажирски самолет лехкаш никъ баьб цо. Цу балха тІа башха-дика гІулакхаш карагІдувларах дукха совгІаташ тийннад Владимир Сергеевича. Цхьабакъда, деррига а шийна карагІдаьнна хІама лархІац цо цунах. Экипажа берригача членаша даьхача толамех тийннаргаш лоархІ цо шийна тийнна совгІаташ.

Экипажа берригача членаша, иштта вовзаш мел болча авиатораша, кулгалхоша чІоагІа лоархІаши сийдеши ва коммунист, бартмеханик Шевченко Виталий Николаевич. Шийна хьалхашка латта декхараш даим цІена кхоачашдеш, ший новкъосташца товш, безаме, Інмерза хиларах даьннад цун сий коллективе. Цудухьа эскадриле коммунисташа партийаи организаце секретаралла хержар из. ЦхьаннегІахьа озабезам ца беш, хІаранегара доаггІар хьадехаш ва из. РейсагІа лелача ТУ-134-А яхача пассажирски самолетаца пхи эзар сахьата никъ баьб цо. ХІанз СССР граждански авиаце летчикий ассоциаце членалла дІаотта кийчлуш ва. Шеко яц массава а раьза а волаш из дІаэцаргхиларах, хІана аьлча, цунна ший балха тІа карагІдувла гІулакхаш дог гІоздоахаш да.

Цхьаккха тайпа даккха гІалат доацаш, дуккхача хана денз ТУ-134 А яхача пассажирски самолеташ тІа штурман волаш болх беш ва Прутников Валерий Константинович. Иштта къахьегаш волча цунах шоллагІча класса штурман яха цІи тиллай. 9500 сахьата лакхе белгалъяьхача пассажирски самолеташ тІа штурман а волаш никъ баьб цо. Шийна карагІдувлача гІулакхех доккхали курали еш оамал яц цун. Дикачун доазув увттаде йиш яц, оал цо новкъосташка.

Шоай профессиональни цІейна башха-дика къахьегама толамаш доахаш накъавенав цу экипажа шоллагІвола пилот Бородин Евгений Дмитриевич. Дика къахьегарца духхьал укх шера белгалваьнна Іийнавац из. ХІара шера шийна хьалхашка латта декхараш тІеххкхоачашдеш хьавоагІа. Цудухьа СССР граждански авиаце летчикий ассоциаце членалла дІанийцав из. Цу даькъе шийх бенна тешам цо боабаь цкъа цІийвала вийзавац Евгений Дмитриевича авиаторашта хьалхашка.

Лакхе цІераш яьхараш санна бола авиатораш болх беш йола экипаж Грозненски объединене авиаотряде эггара дикагІа лоархІачарех цаІ я. Пассажираш дІа-хьа бигара укх шера хьалхарча ворхІ бетта плани тІанийца декхараши дикка тІеххкхоачашдаьд цар. Дукха доагор а кходаьд. Цхьабакъда, рейсагІа баха арабаьннача хана зІамига хинна а хьовзам е кхерамзле хилийтаяц цар.

СУРТАШ ТІА: 1. (аьрдехьара аьттехьа) рейсагІа баха кийчбеннаб бортмеханик В. Шевченко, фецарча кема командир В. Наприенко, шоллагІча класса штурман В. Прутников, шоллагІвола пилот Е. Бородин; 2. РейсагІа яха езача пассажирски самолетага хьожаш, цунна эшаш дола гІулакх деш ба авиапредприяте болхлой Н. Любанскийи А. Первушини.

А. КЫЧИКОВА сурташ.

ГІулакх мишта ду шоана

Да воацаш санна...

Хьаьша-да тІаэцар, царна хьалхашка дикагІдола гІулакх хьолга чІоагІа сийдолаш а лоархІаме а да вай ворххІе дай хана денз. Из доагІаш хинна Іац духхьал бахача наха шоай фусамашка безаме хьаьший тІаэцара. эздий гІулакхаш царна гойта гІертара. ХІаьта из доагІа къахьегама коллективашта, къаьстта а хьаьшашца бувзам лоаттабераш та. Царех цаІ МагІалбикера автостанци. ХІара дийнахьа цига хьабоагІаш а цигара дІабохийташ 400—500 саг хьаьший хул вай республикера а иштта вежарашха йолча республикашкара а. Уж безаме тІаэцаш, шоай низ дІакхоачачох цар дегашта вас ца еш, уж накъабоахаш, итташ долча шерашка укхаза хьаьнала къахьегаш ба диспетчераш Боков Хьасан, Харсиев Яхьъя, кассираш Дахкильгова Хьава, Долгиева Мадина. Шоай балха тІа йоккха опыт йолча цар Інмерза тІаэц хьаьший, иштта накъа а боах уж.

Цхьабакъда, дег тІара пассажирашта цар деш дола гІулакхаш кІалхьош цхьадола кхоачамбоацараш да укхаза. Духхьашха укхаза нийсвенна саг цецваргволаш, хІаьта цига ца хиннар, Іа мел дукха дувцарах тешаргвоацаш, йирча сурт хьалхашка отт автостанце пассажирашта. Цкъарчоа оарцагІа вала е новкъостал де да воацаш йиса организаци санна хеталу царна автостанци. Иштта тамашъялла дола малагІа гІулакхаш нийслу-теш укхаза?

Сих а ца луш, цу хаттара жоп дала хьожаргда вай хІанз. Керда вахар дуллача моллагІча саго эггара хьалха кийчъю нишка вахара йола моттиг. Долче, дуккха нах тІаийбеча, уж накъабоахача автостанци санна йолча организаце хІаьта а вета хила езаш а я из. Цхьабакъда; цунца дувзаденна чІоагІа хало оз бІаьха никъ а бахьаш укхаза хьакхаьчача пассажираша, автостанце къахьегаш болча болхлоша. Итташ шераш даьннад цига туалет йоаца. Цул совгІа пхи-ялх бутт баьннаб автостанцера телефон-автомат болх беш йоаца. Доакъазал а пассажирех саг цІаьхха дог лазадаьнна е кхыдола лазар кхийтта цамогаш хуле лорашкара оарц деха йишйолаш бац уж Пхьарсах сахьат а доаллаш укхаза нийсвеннача пассажирах справочни бюро ю автобусага хьежаш багІача наха. АргІагІа деш санна мел ха яьннай вайна яхаш цунга деш дола хаттараш дукха хул. ХІанад из иштта? Автостанце пенах хьалдоаллаш электрически сахьат ца хиларах деш да уж хаттараш пассажираша.

ХІанз бахача наьха цІеношка меттел автостанци санна йолча моттиге а цхьаккха дича а хиланза яргйолаш яц радио. Са доаккхаш эша фо санна укхаза нийслуча наха чІоагІа эшаш я из, хІана аьлча, рейсагІа баха арабаьнна укхаза хьежаш багІача наьха чІоагІа безам ба радио чугІолла республикера, вай мехкара, иштта доазол арахьарча мехкашкара кердадараш довза. Цхьабакъда, хІанзалца хьа цу гІулакха оарцагІваьнна а цун бала болаш а саг коравеш вац. Іалаьмате дІайха деноша ух вайцига ахкан замалахьа. Иштта долча деношка арахь Іеш болча пассажирашта тІахьежа малх, уж хІана баттац аьнна къаьга бІайха хьеж: ХІаьта пассажираш хьежаш болча зале са дукъаш Інмерца я. Цу балан кІалхара пассажираш бахара де дезар дукха хІама дацар, цу гІулакха тІехьа вала да валаре. Нах хьежаш багІача зале токаца болх бергболаш вентилятор тховнах хьалъэллача шоаш озача Іазапах мукъабаргбар пассажираш.

Іуйрийна сатессача денз садовлцца йолча хана автостанце болх беча болхлошта хиланза яргйоацаш я холодильник. Тахан кхоана хургья яхаш, кулгалхоша сатедеш кукли зама яьннай.

Лакхе доаладаьча масалаша къаьгга хьахьокх «Чечингавтотранс» территориальни объединене, иштта автостанцейи автовокзалийи производственни объединене кулгалхоша магІалбикера автостанци да воацаш санна тесса йиталга. Хьагуча суртах цига пассажирашкара хьанийца ахча шоашка дІа а кхаьча, плана юкъедахача, дукха сагота боацачоа тара ба уж наьха йоакхо яра. Мехка перестройка шерра яржаш латтача хана цхьаккха дича балха тІа ла мегаргдоаца кхоачамбоацараш да лакхе белгалдаьхараш. Хетаргахьа цу шакхе объединене кулгалхой перестройкагахьа букъ а берзабаь болх бечарех тара ба. ХІанз мукъагІа пассажираша, иштта Малгобекски автостанце болхлоша шоашта гІо-новкъостал дехаш, оарцдоахаш йола оаз дІахезача бакъахьа я царна, тІехьадале а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛОРАДЕ ІАЛАМ

Сунженски района халкъа депутатий сесси хилар укх деношка, цига дийцар «Районе гонахьара Іалам лорадарах» дола дош. Цу хьакъехьа доклад йир района Іалам лорадара общества председателa В. П. Рыжкова. Цо дийцар из гІулакх районе мишта вІаштІехьдаьккха чакхдоаккхаш да.

Іалам лорадара гІулакх кхоачашдеш да «О земле» яха Ленина декрет арадаьлча денз. Арадаьнна хиннад атмосферни фо, са доахна хІамаш, лаьттан тІа хьалтІа мел доалар лорадара хьакъехьа дола законаш. 1954 шера 2 июле хиннача СССР Лакхехьарча Совета 3-ча сессе тІанийцаб Іалам лорадара хьакъехьара соцам.

Сунженски районе дукха моттигаш я лаьттанцара гІулакх дика леладеш, цу тІера доккхий хьувкъамаш чуэцаш, доаггІача тайпара доал деш. Иштташарех я «Ассинский» совхоз, «Победа» яха колхоз, цхьайола бригадаш, арендни а кхыйола а коллективаш. Лаьттана доаггІача тайпара доал ца дар бахьан долаш «Серноводский» яхача совхозо, «Восход», «Заветы Ильича», яхача колхозашка кІезига чуэц ялаташи кхыйола хІамаши. Районе Эссеи Шолжеи яха хиш хинна ца Іеш, дукха Іамаш, хьасташ, гІувнаш, бассейнаш, дода кагий хиш дола кхыйола моттигаш я. Уж лораяра гІулакх ледара латт. Дуккхача шерашка Іалам телхадеш хьайоагІа Карабулакера химреагентий завод, Карабулакски асфальт ю завод. Сунженски даьтта доаккха завод, «Агрохимия» яха РПО, «Победа» «ЦІеча Эскара», «XIX партсъезда», «Путь к коммунизму» яхача колхозий фермаш. Цар хиш бІехду тайптайпарча хІамашца. ЧІоагІа лоархІамс я хьунаш. ХІара шера лаьттан тІа хьу 6 миллион га кІезиглуш я. тІакха цхьан сага, из унахцІена, хилийтара, эш 25—30 квадратни метр баьццара гаьнаш. Республике бахача нахах хІара сага сих лаьрхІача кхоачар 12 квадратни метр мара яц. Цхьацца бахьанаш а доахаш, районе нийслу дІаегІа ягІа гаьнаш тедаш моттигаш, къаьстта Орджоникидзевски яхача станице.

1980 шера 25 июне, арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Законо йоах «дийначар дуне» яхача раздела чудоагІараш да: хьайбаш, оакхарий, оалхазараш, чкъаьрий, текхаргаш, кхыдараш а. Цхьаболча наха Іалам телхадарца дувзаденна да уж кІезиглуш латтар. Укх тІеххьарча шерашка районерча боахамаша 800 сома йицай ядохимикаташ, ТІахьожам а боацаш, молхаш еттараш механизатораш ба. Цунах доккха зулам доал, хІаьта из лоархІаш саг вац. Укх шера молхаш тохача хана агрономаш «XX партсъезда»—А. Г. Левашев, «XIX партсъезда» — А. М. Мельникова, «Путь к коммунизму» — В. М. Аксютенко, вІалла а шоаш бехктокхаме ца лоархІаш хиннаб.

Районе дукхагІа болча боахамашка ядохимикаташ гуччахьа яда, царех ухача тІоадало лаьтта, хиш, фо, кхыйола моттигаш бІехъю. ХІанз дукха ха йоаццаш хиннача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сессе из дош дийцачул тІехьагІа, Сунженски район белгалъяьккхар, Іалам лорадара гІулакх во леладу, яхаш.

ТІахьожам кІезига а болаш Іалам лорадара гІулакх тесса дитад района санэпидстанце — А. Г. Ферзаули, ПУЖКХ-а — А. П. Мальцев, райсовета халкъа депутаташа, халкъа депутатий юрта Советаша, массазарча комиссеша а.

Сунженски район, вайна ховчча тайпара, республикерча районашта юкъе йоккха з йІаьхий а я. Цунга хьежжа дукха да лаьтташ, хьунаш, хиш, Іалама чуйоагІа кхыйола хІамаш. Из чу а лоацаш тха района Іалам лорадара обществос а баьб цхьабола болх. Мадарра аьлча, дукха да кхоачамбоацараш а. Шоай махулла, уж юкъера дІадаха гІерташ къахьегаш ба общества членаш.

Таханарча дийнахьа эггара чІоагІа новкъарле еш я Шолжана йисте яда Сунженски маслозавод, «ЦІеча Эскара» колхоза хьакхий ферма, предприятейи бахача наьхеи хьаштагІаш, хи чу юла машинаш, чукхувса банкаш, шушаш, кхыйола хІамаш а.

Района общества дехарах Іалам лорадара дош шозза дийцад района халкъа тІахьожама комитете, халкъа депутатий райсовета исполкоме, КПСС Сунженски райкома бюро заседане, «Сунжа» яхача АПО правлене заседане, кхыйолча комиссешка. Цу гІулакха отчеташ еш хилар «Агрохимия» РПО, КЗХР, «Победа» яха, «XX партсъезда» цІерагІа колхозаш, Сунженски кирпишк ю завод, кхыйола организацеш.

Іалам лорадара гІулакх наьха могашалца дувзаденна да, цудухьа, хІара районе вахаш вола саг декхарийла ва Іалам телхадеча нахаца къовсам лоаттабе. Доклад йистеяьнначул тІехьагІа къамаьлаш дир: района керттерча лоро В. В. Бардина, Орджоникидзе цІерагІча колхоза № 1 йолча ферма кулгалхочо З. Г. Оздоева, санэпидстанце керттерча лоро А. Г. Ферзауле, района прокурора Ю. Н. Турыгина, даьтта доаккхача завода директора В. Н. Тупицына.

Шоаш къамаьл деш цар белгалдаьккхар Іалам лорадара даькъе нийслуш дола кхоачамбоацараш, уж дІадахар массане а декхар долга хьалхадаьккхар.

Лакхе йийца колхозаш, совхозаш, предприятеш, организацеш декхарийла а еш, лоаццача хана районе Іалам лорадара гІулакх тоадара хьакъехьа хьадда соцам тІаийцар сессе.

Т. ХАШИЕВ.

Іул дебаделга во латт

ВІалла дешхьалхале а йоацаш дІадоладелар тха корреспондента къамаьл Назрановски района АПО специалистаца (хьайбай Іул дебадечо тІахьожам беш ва из) племотдела начальникаца Мальсагов Гирихнаца.

Корр.: Гирихан, сона хеттача тайпара из дале, цхьа хІама дебаш, дІахододаш ца хуле вай вахар, хиво Іохьош бола беза кхера цхьан метта жагІала Іочу а баха соцаш санна, соцаргдар. Хьо вай эггара лоархІамогІа йолча отраслаца бувзам болаш ва, цудухьа Іа аьлча ловра сона.

Мальсагов: Ала дезац. Тха (се мо болаш специалисташ дага а лаьца ях аз) декхар да: Іул дебадара наькъаш леха, цу отрасле болх беш болча нахага уж дІахьокха, керда дараш юкъедаха.

Корр.: Мел вІаштІехьдоал шун цу хьакъехьа хьайбаш леладерашта гІо-новкъостал де, хьехам бала?

Мальсагов: Бакъдар ца аьлча варгвац со. Іул дебадар атта хІама дац. ХІана аьлча, дукхача гІулакхашца, дуккхача наькъашца-танилгашца дувзаденна хІама да из. Масала, санна еза бахкаргболча жийна Іан замалахьа электрически сердал? «Эшаш яц», аргда Іа, «дай хана денз нйша а яц». ТІакха аз аргда: «Дай хана цу жийво дика доакъари тахан цун хьалхашка декхари цхьатарра дий» — аьнна.

Корр.: Со кхет хьо фу ала воалл. Тайп-тайпара химикалеши химикаташи йий Іа ювцараш?

Мальсагов: Я. Іаламо ший баланс лелаю, вай — вой яр лелаю. Іалам хувцаш латт таханарча Інлман-техническо прогрессо. Из хувцам Іатткъанза Іац са доаллача цхьаккха хІаман. ЛадувгІаш хила деза вай Іалама эргалонашка а.

Корр.: Нийса да из. ХІаьта а племенной гІулакха из «прогресс» селла Іаткъац, аьнна, хет сона. Сона, масала, хов, района хьайбай Іул деба ца долийташ дола дукха бахьанаш: хьайбай физиологически дегІаахара учет, анализ ца елга, и. кх. дІ. Дагадеха долаш цхьаькха а аргдар аз. Костромской областерча е кхычахьарча Іатто 600 эзар килограмм шура лу, цо даь Іасилг укхаза хьадоаладича фу дар-хьох (етт ше хьабоаладой кхы а дикагІа да) аьле доахан фу хувцаш моттигаш нийслу районе. ТІакха массехк шу доаллаше а из гаьннара боалабаь етт бовзаргбоацача боал, мел «дикагІа» дола доакъар Іа цун хьаьчу дехке а. Юххера а «моттигера етт» хул цох, вешта аьлча, лоаман доахах бола етт. Шура а лу ше дуаш долча лоаман доакъарга хьаяжа. Фу бахьанаш да цу юкъе гІертараш?

Мальсагов: КІоаргале йолаш проблема я Іа ювцар. Да а да из иштта. Эггара дикагІа долча фух бола етт гаьннара боала а баь Іа укхаза Іоттабича дукха ха ялалехьа эргабоал физиологически гІулакхага диллача а продуктивностага диллача а. Уж моттигаш тахан тхона тхоашта (хьайбай боахама специалисташта) гуш а я.

Корр.: Хьайчох виц ма лелахь, Гирихан. Хьона хьайна а дагадоагІа хургда из: пхи—ялх шу хьалха эрригача республике дІа а кхайкадеш цхьа ший тайпара дика революционни чинг техаяр района хьайбай боахаме. Вагонаш ювтташ кердача фух дола доахан хьааха доладелар совхозий фермашка. Цкъаза уж чуэца моттиг ца тоъаш хала а хьувзар совхозий кулгалхой. Цу хана цхьа девиз а араяьннаяр районе: «хІара Іаттагара — 3000-нел кІезигагІа йоацаш шура» аьнна (цифра дика дагаягІац сона). Фу пайда баьннаб царех района? Цар фу дебадарах лаьца да аз хьога дешдола хаттар, хІана аьлча, продуктивность-м хьа компетенцех яц.

Мальсагов: Из гІулакх са компетенцех деце а, цунна юхе гІолла тІехвала йиш йоацарех ва со а. ХІана аьлча, Іул ца дебача метте вай ца хаддаш ювцаш йола керттера продукташ: шурен дулхи хургдац. Хьа шоллагІча хаттара маІан доашхаш аз аргда: цу Іа дувцача гаьнарча моттигашкаар хьакхийлача доахана Іулех ахчанга диллача пайда баьннаб е зе хиннад ала могаргдац сона. Бакъда, хІара фуражни Іаттага диллача, хьалха яьхачул 250—300 килограмм дукхагІа шура йоахалга-м бакъ да.

Корр.: «Хьалха яьхачул» яхаш Іа ювцар дикача фух ца хиннача доахангара яьха шура хургья-кх.

Мальсагов: Я. Доахан дикагІча фух хилара бахьан долаш ІотІакхийтта шура я аз ювцар.

Корр.: ХІаьта а вай къамаьла керттера дош — хьайбаш дебадара дош, — диц ма далийта вай?

Мальсагов: Цох лаьца а аргда аз. Вай тхьовра хьоаяь хьайбай боахаме хинна из «революционни чинг» техача хана юххьанца во лелацар тха гІулакхаш, Іул дебадарга диллача а. Цу шерашка дикка тоабала болабеннабар фермашка беш бола селекционно-племенной болх. Вешта аьлча, специалистий бехктокхам айбеннабар-кх. Бакъда, укх тІеххьарча хана ноиагІо тІехьашка даьннад из гІулакх. Іалаьмате дукха доахан Іаьхара дус, къаьстта шинараш. Лоацдарча статистикаца дІахьокхаргда вай из. Масала, «Назрановский», «40 лет Октября» яхача совхозаша 2 процент лохбаьб хІара бІаь Іатта тІехьа Іаьсий кхедара боарам. Цхьан процента лохбаьб из «Экажевский» совхозе. Хьалха хиннача вогІа болх бу искусственни осеменене пункташа.

Корр.: Гирихан, сенца дувзаденна да гІа тІехьашка баккхар?

Мальсагов: Бахьанаш-м дукха да. ХІаьта, сона хеташ, цу юкъе ший тайпара новкъарлеи моттиг дІалоац укх тайпарча белгалоно а. Аренда а, подряд а, кхыйола экономически керда формаш а дика я. Цудухьа тІехь-тІехьа наха дукхагІа дІатІаэцаш а чІоагІлуш а йоагІа уж. ХІаьта а болхлочоаи специалистаи, (вешта аьлча, арендаторан специалистан) юкъе хийрал йолаш йоагІа. Кхы нийсагІа хургда, аренда кІоарг ме лу шоайла гаьнабоалаш боагІа уж, аьлча. Арендаторо йоах: «Сона сов Іаг эшац». Бакъ ва из. ХІаьта а, Інлманца бувзабенна «Іаг» бе боалла саг новкъа-м хургвацар арендатораштa.

Корр.: Проблема, Іа яххача тайпара, йолаш я. Інлман гІо-новкъостал ца эшшала знанеш, опыт, практика йола болхлой дукха а бац хьайбай боахаме, къаьстта Іул дебадара дешашка диллача. ТІаккха фу де деза, хьона хеташ, арендатор Інлман говзалгахьа ваккхара?

Мальсагов: Сона бакъахьа хетар хІанззехьа а (шоайла дагабоалаш вІашагІ а кхийтте) тайп-тайпарча специалисташца цар ваІадаш йича. Цу вІадаш тІа белгалде йиш яр специалистагара арендатораштa фу эш а царгара укханна фу эш а.

Корр.: Из форма хІана а юкъеяьккхаяц, сона хеташ, района боахамашка.

Мальсагов: Яьккхаяц. Яккхача бакъахьа-м яр. Інлманцара хьехам боацаш мегаргмичаб арендатораш а.

Оаха, АПО специалисташа, уж дешаш наст-каста дувца а дувц, дІа а кхайкхаду. Эргадала мег из гІулакх. Ца даьлча дарг а дац, хІана аьлча, арендаторашка дІакхаьчачул тІехьагІа ца дахкаш, осеменени ца еш (йой а, моттийтара еш) дукха моттигаш нийслу. Масала, 1988 шера 1 январе «Назрановский» совхозе осеменени яьй, яхаш дІаяздаь хиннача 2 шу даьннача 365 шинарах 43-не мара дийна Іаьсий динзар. Цу тІа, цу совхозера деррига Іулаш аренда хьисапе леладеш а да. Ца дахкаш мел дисача шнаараша мел зе даьд дувца а мича деза. ДІахо, «40 лет Октября» язача совхозе цу аз ювцача хана 2 шу совгІа ха а яьнна искусственни осеменени яьча 428 шинарах 6-не мара Іаьсий динзар. Кхымел дараш дисар лучо енна приплод луш а ца лучо вІалла ца луш а. Хьанна деза цу тайпара ІулаІ дебар, цу тайпара лелабу хьайбай боахам? Из а хІанз эггара дикагІа йола керда формаш юкъе а йоахаш деррига доал арендни а подрядни а коллективашка дІакхоачийташ латтача хана!

Цул совгІа, доккха зе деш латт совхозашка лерттІа вІаштІехь ца яьккхача доаханна еча бонитировко а. 1988 шера, масала, района дахкаш долча Іула юкъера 1193 етт хьакъаьстаб, из бахьан долаш хІаьта цар когаметта Іула юкъе ухийта шинарех хьахиппа доахан вай аьннача тайпара дуккха кІезигагІа да. Керттера Іул иштта телха а деш тхо дІахо долхе, гІулакх мичахьа кхоачаргда ховш ма дий.

Лоацца аьлча, района хьайбай боахамера селекционно-племенной гІулакх овлангара ца хийцача даргдац. Са а со мо болча кхыча специалистий а низ тоъаргбац, цига ер ма йий аьнна, эргало е, нагахьа санна оаха яхар а тха хьехам а дІаэцаш нах ца хуле. Совхозий массаболча кулгалхой доша хьинар а эшаш моттиг я из. ХІаьта саха а из гІулакх мела дутаргдац.

Корр.: Да а да из гІулакх цІенхаштта оарц даккха дезаш. Района советски а юртбоахама а органашта хьа оаз дІахазача бакъахьа хетар тхона а.

Квартираш — законагІа

2000 шу тІаккхоачача хана хІара советски дезал къаьсттача квартирашца е индивидуальни цІеношца Іалашбара парте оттадаьча декхаро уж дешаш къоастадеча социальни нийсхон принципаш Іалашъяра даькъе цІенхаштта бехктокхам тІабулл прокуратура органашта. Республике. къаьстта Грозне, из проблема геттара ира латт. Алхха Грозне чуІеча фусамий хьалаш тоаделга эшаш бола нах 6 эзар совгІа саг ва. Геттара дукха гражданаш фусамий хьалаш тоаделга дІадехаш ба, царех дукхагІбараш бах Іочухарцар кхерам болча цІеношка, общежитешка, е наьха квартирашка. Фусамаш екъача, квартираш дІаялара аргІа телхаеча законодательства боарамаш социальни нийсхон принципаш телхаярах язду гражданаша письмош жалобаш.

ХІаьта республика прокуратура органашка уж кІезига ахац.

Гражданаша еннача сигналашка хьежжа, городийи районийи прокурораш хьежаб халкъа депутатий райсоветий исполкомашка, предприятешка, организацешка жилищни законодательство мишта кхоачашду.

Цул совгІа, уж проверкаш чаккхъяьхар тІахьожама порядкагІа. Гражданаш учете оттабеча, ордераш дІалуча законаш доаггІача тайпара леладара тІехьа тІахьожами учети лелаяра гІулакхаш горрайсоветий исполкомашка диза долга юха а белгалдаьккхар. Цунца цхьана, бокъо йоацаше, гражданаш учете оттабаь моттигаш я, цу даькъе ба кхыча пункташка баха нах, шоай доалахьа цІенош дола нах, иштта кхыбараш. БоаггІача боараме тІахьожам лоаттабац исполкомаша предприятешка жилищни хьалаш тоадар дІадехаш бола гражданаш учете оттабара. Жилищни хьалаш тоадар дІадехаш бола гражданаш учете оттабара правилаш телхаяра. Заводскойи Старопромысловскийи халкъа депутатий райсоветий исполкомаша наха квартираш дІаи-хьан яларах йола законаца йоаца решенеш тІаэцара факташ шерра дІаяьржа я.

Проверкаш еча хана, прокурораша хьагучаьккхай, жилищни законодательство телха а деш тІайийца 79 акт. Царех 23 протест яьй, хІаьта кхыяраш, нийсденна кхоачамбоацараш профсоюзни комитеташен кулгалхошен дІадоахаргдолаш дІахьожаьй. Жилищни законодательство телхадар дІадаккхара 18 представлени еннай, 20 кулгалхочоа жилищни законодательство телхаде йиш йоацилга дІахайтад.

Масала, хьаэцаргья вай Заводской район, цига я республике геттара дукха фусамаш еш йолча «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене дукхагІа йола предприятеш. Г. Грозне бахаш, фусамий хьалаш тоадар эшаш болча наьха кхоалагІа дакъа алхха укхаза учете латт. ТІаккха фу гучадаьлар?

Газ эттача зонера (Кирова цІерагІча, Андреевски долина яхача поселкашкара, Грозненски биохимзавода уллув ядача районашка) баха нах арабахара проблема кхы гаьна ца йоаккхаш къоастае езача хана, цу предприятешка шозлагІа а гучадаьннад наха ца йоагІаш квартираш тийнна хилар а, чуІе фусамаш йоллаще законагІа доацаш, болхлой учете увттабар. Жилищни хьалаш тоадар эшаш болча наха йоаггІаш йола учет еш яцар. ПІаьххача хана. жилищни хьалаш тоадар дІадехаш болча гражданий учет лелаяра Правилай № 16 йола статья телха а еш. цу категорех болча гражданашта учет лелаяра журналаш дацар А. Шериповеи (1988 шерага кхаччалца). В. И. Ленинеи (1984 шерага кхаччалца) цІерагІча заводашка.

Правилаша дІадехарашта духьале а еш. В. И. Ленина цІерагІча ГНПЗ учета журналаш леладергдола нах белгалбаханза бар. Цу предприятешка лелаеш хиннар Іалаьмате зуламе практика яр — Правилай 12-гІа статья телха а еш, жилищни хьалаш тоадарах йола заявленеш, царца эшаш мел дола документаш а доацаш, болхлошкара хьайийра практика. ДукхагІча даькъе заявлени язъяьчунна жилищни хьалаш тахканза дар. цудухьа боаггІаш уж учете оттабарах йола выводаш е йиш яц. ДІадахача шера ноябрь бетта А. Шерипова цІерагІча заводе проверка еча хана болхлой жилищни хьалех лаьца йолча акташка тхо хьежача 255 учетни дела юкъе 76-чу йоацаш яр уж.

ХІаьта. В. И. Ленина цІерагІча заводе 279-х — 46, объединене аппарате 44 делашта юкъе 7. Прокурораш хьежача дукхагІча делашта юкъе болхло учете оттаве бокъо луш дола документаш доацаш дар, царна юкъе йоацаш яр учете оттавара дехар деш йола заявленеш а, йолаш йолчарна юкъе дукхагІчар тІа а уж хьачуяларах дола даташ хийца тоадаь дар; тохкама акташ тІа доацаш дар тохкаш волчун жилой площада боарамех, цІеной даьшцара гаргало, гучайоаккхаш, жилищни хьалаш кхы а воча оагІорахьа телхадарах йола даннеш.

«Грознефтеоргсинтез» яхача объединене мел йолча предприятешка цхьатарра сурт дар: паргІатта баха моттиг йолаш бола нах учете латт. Ховшшехьа жилищни хьалаш телхадаь нийсъенна моттигаш а теркал ца еш ют.

Хьалха санна хІанз а ведомственни фусамаш кхыча организацешта дІателаш моттигаш нийслу. Фусамаш хьаэцара аргІан латташ боацача а е латта бокъо йоацача а Л. Касаевна, А. Щербинана, цхьаккха бокъо а йоацаш, квартираш хувцар бахьан долаш, ведомственни фусамаш харцахьа-бакъахьа дІателар бахьан долаш, кепайоазон тІа шоашта яьча критиках йоаггІаш йола выводаш яьяц объединене кулгалхоша. 1988 шера январь бетта города центре мукъаяьнна. 3 цІеноех латташ 46,8 квадратни метр йола квартира, къахьегама коллективаца барт а ца беш, объединенес дІаелар кхыча системе болх беш волча ЧИУС-а инженера 3 сагах латташ болча дезала. 1988 шера февраль бетта аргІан лаьтта воацача «Чечингавтотранс» яхача ПАТО болхлочоа И. У. А. мукъаялийтача фондех ши цІа дола квартира елар. Цу тайпара масалаш кхы а дукха да.

1987 шера апрель бетта, служебни цІа а лаьрхІа. Менделеева улицагІа квартира елар дворника Г. Новрузована, цу шерре а из служебни разрядагІара а лаькха, юкъарча кІийлен тІа цунна дІаслар из.

1988 шера апрель бетта хувца лархІарна дувзаденна, служебни разрядагІа яьккхар Верхоянски улицагІа. Заводской РОВД болхлочоа А. Г. Бекбулатовна енна шин цІенах латта квартира. Объединене жилищно-бытовой комиссена 1988 шера 5 апреле законагІа доацаш. Ашхабадски улицагІа, № 27 йолча шин квартирана йоагІаш йола цхьа лицевой счет хьайиллар, цунца цу чу бахаш болча Б. дезала тІехьа уж дІачІоагІ а еш. Исполкомо тІайийца решени прокурора протестагІа хийцар.

Фусамаш дІаи-хьан екъара а царех пайда эцара а тІехьа боаггІаш бола тІахьожам лоаттабеш ца хиларо таро хулийт къахьегамца боацаш пайда эца а гражданашта квартирах боагІа мах йІаьххача хана дІа ца луш юхасоцабайта а.

Объединене жилищно-коммунальни управленес болх ледара лелабеш хиларах йІаьххача хана шоай квартирашка шоаш а бахаш, уж нахага спекулятивни маьхагІа дІа а телаш, ахча нийдаьд квартиросъемщикваша Н. П. Лякуновича а, О. Н. Стефанеца а. Прокурора яьча искаь царгара хьадаьккхад цар законагІа доацаш нийдаь ахча — 2159 соми 406 соми.

Жилищни законодательство кхоачашдеча этта геттара во хьал хьахила таро хилийтар заводий директораша нов. А. И. Мухина, В. Н. Денисова, объединене ЖКУ начальника нов. В. А. Ламакина. объединене генеральни директора заместитела нов Х. Р. Хаджимурадова. профкомий председателаша шоай служебни декхараш доаггІача тайпара кхоачашдеш ца хиларо. Республика прокуроро еннача представленех объединене кулгалхой дисциплинарни бехктокхаме эзаб. Царех дукхагІбарашта, цу даькъе профкомий председателашта а, Закон телхаде йиш йоацилга дІахайтад. Прокуратурас гучадаьха закон телхадеш дола нийрча гІулакхаш шиъ ханна цІендаь дІадаьха хила тарлора халкъа депутатий Заводской райсовето боаггІаш бола тІахьожам лоаттабаьбаларе.

Исполкомийи юртарча Советийи бехктокхаме болхлоша доацар дувцаш, харцахьа оттаяь йола справкаш енна дуккха моттигаш хилар а цул тІехьагІа царех пайда а эцаш квартираш еларах йола законагІа йоаца решенеш тІаэцар а гучадаьккхар районий прокурораша. Из бахьан долаш, законагІа а доацаш. квартираш еннай «Аргунводпром» яхача объединене доалахьа долча 88 квартирах латтача цІагІа шоай доалахьа шоай цІенош долаш а эшаш йолча жилплощадаца Іалашбаь а болча гражданашта.

Дукха низ а ха а йоае езача хьале эттар республика прокуратура «Чечингражданстрой» яхача треста № 1 йолча РСУ жилищни законодательство телхадарах йола заявленеши жалобаши къоастаеча. РСУ профкома членаша озабезам беш хилар чІоагІа Іаткъар РСУ квартираш дІаи-хьан хьожаяра гІулакха.

Квартира ялара аргІе оттавара е аргІера дІаваккхара гІулакхаш дора РСУ общественни тІахьожами гласности йоацаш. Хьа ца луш йола заявленеш цІенхаштта тахкацар, хІара шера е йоагІаш хинна перерегистрацеш яцар. ДукхагІйола акташи кхыдола документаши нийса а е кІала кІийле йолаш а дацар. ГІишлони промгІишлонматериалийи болхлой профсоюза обкома Президиумо шийй соцама тІа жилищни хьалаш тоадар дІадехаш болча наха учет лелаяра Правилаш цІенхаштта телхаеш йола кхыйола моттигаш а белгалъяьхар, уж гІулакхаш нийсдалийтарах бехктокхаме болчар: профкома председатела нов. Л. Н. Ледяевайи РСУ начальника нов. В. Д. Самойловеи — цІераш а яьхар. Цул совгІа, нов. Ледяевас цу балха тІехьа тІахьожам ца лоаттабарал совгІа, цу аргІе латташ болча наьха спискашта юкъе дикен паргІатен шийй квартира йоллашехьа ше а юкъейихьа хилар белгалдаьккхар. ЗаконагІа доацаш. аргІе эгтара хьалха лаьтта йола цу РСУ болхло Р. С. Ахматова спискашта юкъера дІа а яьккха, цу аргІе кхоалагІа лаьтта йола З. Нуцулханова цун метте оттайир цар. Шоай решени Ахматоваех къайла йихьа ца Іеш, къайлайихьар коллективах а.

Шоаш тІайийцача решенех тешабар духьа профкома председатела Л. Ледяевас профкома членашта шийна архиве кораяьйола 1980 шера Нуцулхановас аргІе оттаяр дехаш язъяь йола заявлени хьахьеккхар. Цхьабакъда, цо къайла йихьар цхьаькха цхьа факт: Нуцулханова аргІе латтачара юкъера яьккхаяр, 1983 шерга кхаччалца Шалински р-на Дуба-Юрт яхача юрта дІаязъяь хилар ал совгІа массаза а цига шийй цІеношка яхаш хилар бахьан долаш. Нуцулхановай документашка дикка хьежачул тІехьагІа, царех цхьацадараш фальсифицированни долга а кхыдараш долаш дар мадарра хьахьоккхаш доацилга а гучаданкха карагІдаьлар прокуратуран.

Шийй берашца Дуба-Юрте яхаш йолча Нуцулхановас городе шийй гаргара нах болча прописка йир. Домовой книжка тІа Нуцулхановайца цхьана дІаяздаь дар цун Дуба-Юрта деша дагІаш дола бераш а.

Учетни дела юкъе йолча яхача моттигера квартальнеша Буракаси Погореловаси законагІа доацаш еннача дукхача справкаша. 1984 — 1987 шерашка, шоай кабинеташкара ара ца бовлаш, оттаьча жилищни хьалаш тахкара йолча акташа, тешал дора Нуцулханова шийй берашца г. Грозне Переписной улицагІа яхаш хиларах. 1981 шера 15 январа денз Нуцулханова учете оттаярах йола профкома заседане протокол оттадаьр Ледяева ше яр. Нуцулханова аргІагІа хьалхаяккхарах бехказъялар духьа.

Нуцулхановай лични делагІа долча кхыча документашка хьежача, гучадаьлар Нуцулхановайна законагІа доацаш квартира енначарех дола цхьа документ — Дуба-Юртарча Совета председатела К. А. Магомадова енна харц справка. Цхьаккха тайпара тохкам ца беш, Нуцулханова 10 шера совгІа Дуба-Юрта яхаш ца хилар а, шийй дезалца Грозне яха дІаяха хилар а, Дуба-Юрта шоай цІенош доацаш из хилар а белгалдоаккхаш яр из. Дале а, Нуцулхановас шийй наьнацен берашцен Дуба-Юрта шоай цІеношка яхаш я, цул совгІа, цун бераш Дуба-Юртовски юкъерча школе дешаш хиннад массаза, цигара эскаре гІулакх де а хьожабаьб. Грозненски района прокурора А. А. Галахова халкъа суде Нуцулхановайна енна орден харцъярах йола иск яхьийтар. Цунга хІанз хьожаш ба. ХІаьта фиктивни справкаш луш болча бехктокхамерча кулгалхошца фу де деза? Сельсовета председатела нов. К. Магомадова партийни а дисциплинарни а бехктокхамах дола дош оттадир прокуратурас. Цхьабакъда, Шалински райсовета исполкома председатела Н. Дадаева, прокуратурана жоп луча хана. шийй кара волча болхлочо леладеш дола гІулакхаш харц лаьрхІанзар. Вешта аьлча, гадаьккхар цун. Хетаргахьа. цу тайпара «га доахаш» болча наха а йоаггІаш йола принципиальни, партийни оценка е еза.

— Исполкомаша теркал па еш йитар индивидуальни гІишлош хьалъярах, лаьтташ даларах йола бехктокхамерча болхлоша тІайиша решенеш а. Цхьайолча хана исполкомаша шоаш а лаьтта деньъача хана законаш телхадара наькъ тІа увтт.

Шалински района «Автуринский» яхача совхозе чуІе шоай цІенош доллашехьа. законагІа доацаш индивидуальни гІишлош хьалъяр духьа лаьтташ деннадар ЯхьяевгІар дезала, Т. Хамерзоевна, Р. Азизовна, М. Гиреевна, Ш. Усмановайна, иштта кхыбарашта.

Ачхой-Мартановски райсовета исполкома бехктокхаме болхлоша, совхозий директораша цу тайпара дешаш къоастадеча хана жилищни хьалаш тоадара учете латтача наха. хьалхарча даькъе, производства передовикашта, тІема доакъошхошта, байначарий дезалашта, иштта, къахьегама ветеранаштен, шоай фусамаш моттигерча Советий исполкомашта юташ болча гражданаштен хьалхарча аргІагІа лаьтташ дІадала дезалга теркалдинзар.

Царна юкъе ба Ачхой-Мартановски РОНО заведующи Л. М. Дудаев, Ачхой-Мартановски РАПО механизаце отдела начальник М. С. Умаев, совхоза юрисконсульт А. Х. Сулипов, СПТУ-19 директор М. М. Соипов, Ачхой-Мартановски РОВД инспектор, следователь. участкови инспектор, юкъерча школа директор, РайПО-и райзаготконторен болхлой. Царех цхьабараша шоай доалахьа цІенош долаш бар.

Ачхой-Мартановски района прокурора Д. У. Хашагульгова яьча представленех уж законагІа йоаца решенеш дІаяьхай, закон телхадарах бехке бола совхозий директораш нов. Дажаеви Бисултанови партийни бехктокхамга эзаб.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета цхьана тІайийца, «СССР индивидуальни гІишлош хьалъелга дегІадоаладар сихдара лаьрхІа долча гІулакхех» лаьца болча соцам тІа индивидуальни гІишлош хьалъяра лаьрхІа кредиташ лулга белгалдаьккхар. Укхаза а жилищни хьалаш тоаделга эшаш болча гражданашта мара кредиташ ялайиш яц.

Прокурораша тахкача, гражданашта кредиташ ялара порядок телхаеш дола цІенхаштта хІамаш хьагучадаьлар. Белгалдаьккхар, дукхагІча даькъе шоай фусамаш йолча наха уж тийналга. Сбербанка Ачхой-Мартановски отделенес, масала, 10 эзар сомагІа йола кредит елар гр. А. С. а, цун воІа И. Л. а. цар доалахьа цхьацца цІа доллашехьа. А. С. Орехово яхача юрта яхаш я. Цунца цхьана цун мари 4 бери дах. Уж бахаш дола цІа цун а цун маьра а доалахьа да. Цхьана бахаш болча маьрен сесаген ши цІа хилар могийташ доацача РСФСР ГК 106 ст. дІадехарашта духьале еш, 10 эзар сомагІа дола кредит далар цун.

Цун воІ, райзаготконторай заготовитель, пхе сагах латта дезал болаш вола И. Л., шийй нанна уллув, 108 кв. м жилой площадь йолча, шийй доалахьа долча цІагІа вахаш ва. Цу тайпара цІенош доллашехьа, сбербанко 10 эзар сомагІа дола кредит цун даларах йола решени тІайийцар. Прокуроро протест яьй цу а кхыйолча а законагІа йоацача решенешта.

Чакхйоалаш ала безам бар са, квартираш ялара а хІаьта иштта квартираш ялара законодательство леладарца дувзаденнача кхыча а дешай хьакъехьа социальни нийсхон принципаш телхаелга соцадеш. цхьадола гІулакхаш ду прокурораша. ХІаьта а, исполкомий, ведомствай, предприятей, организацей кулгалхой декхарийла ба законо дІадехараш диззагІа кхоачашдайта.

Т. А. ГОЛОВИНА,
НГІАССР прокуратура юкъара тІахьожам лоаттабара йолча отдела начальник.

ЧАМ БОЛА ДААРАШ

Къаьстта доккхийи бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт Назрановски маькх еча завода коллективана. ХІара дийнахьа бахача наха эша маькх, иштта маькха-булочни изделеш боаггІача боарамагІа арахецара, уж тІа-тІа дикагІа хилийтара шоай деррига кхоачамаш оарцагІдаьхад предприяте болхлоша. Цудухьа товарни продукци арахецара ворхІ бетта план 114,6 процент кхоачаш а яь, йоагІачул дукхагІа арахийцай цар 248 эзар сома маьха из продукци. Маькхи, маькха-булочни изделеши маьхалъяхара пачхаьалкхен план 117 процент кхоачашъяьй цар. Оттабаьча боарамал тІех маьхалъяьккхай 288 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра ворхІ бетта план 111,4 процент кхоачашъяьй предприяте коллективо.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, хаддаза социалистически яхье хьалхалатташ хиларца белгалъяьнна я Темирханова Лидаи Халухаева Эсети керте латтача бригадай коллективаш. ХІара сменагІа нормаш 110—115 процент кхоачашъю цар.

К. БАШИРОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КИТАЙ ТАХАН: ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

Укх шера июль бетта китайски столице боккхача толамца чакхъяьлар хьалхара Пекински дунен халкъашта юкъера ярмарка. Шовзткъа эзар квадратни метр площадь йолча Дунен халкъашта юкъерча выставочни центре хиннача ярмарка экспозице тІа хьокхаш яр 24 мехкашкарчен дунен районашкарчен, цу даькъе Советски Союзера а, 3 эзар совгІа йолча промышленни предприятейи фирмайи продукци.

Ярмарка шийй тайпара белгало — доазол дехьарча фирмаша КНР яйгача промышленноста арахецаш долча дикача товарашцара безам. Из болх бе йолаеннача хьалхарча деношка китайски предприятеши компанеши декоративно-прикладной искусства изделеш бытовой электроаппаратура, сахьаташ, кизга пхьегІаш, ингалехи фаянсахи хьаяь изделеш, кхачан продукташ доазол дехьа йохка бокъо луш йолча контракташта кІала кулгаш яздир. Къаьстта, бытовой холодильникаш, кІувсаш, кога гІирсаш экспортагІа дохкаргдолаш договораш а оттадир.

ТІайоагІаргйолча хана дунен халкъашта юкъера Пекински ярмаркаш шин шера цкъа чакхъяха лаьрхІад. АргІанара ярмарка 1991 шера апрель бетта хургья.

* * *

Укх шера Далянь яхача городерча верфе Советски Союзо даь заказаш кхоачашде болабеннаб. Эггара хьалхарча даькъе укхаза ремонт яьй мехкдаьтта, скважинашта бурув детташ долча кеманна. ХІанзарча хана кхы кхоъ советски кема да Даляне ремонт ярга хьежаш.

Укх шера Китая верфешка доазол дехьарча 422 кеманна ремонт яьй.

* * *

КНР мехка мел йола Іалама климатически зонаш чулоацаш йола 464 Іалама заповедник хьаяьй. Таханарча дийнахьа Китае йолча заповедникий площадь 22 миллион гектарал совгІа я, вешта аьлча, мехка мел йолча территоре 2,3 проценг.

* * *

Казахски ССР граждански авиаце управлене ТУ-154 яха пассажирски самолет Іоессар Китая Синцзян - Уйгурски автономни района административни центре — Урумчи яхача города аэропорте. Цо Алма-Ата — Урумчи яха Дунен халкъашта юкъера авиалини хьайийлар. 980 километр йолаш йІаьха я керда маршрут. КІира шозза цу маршрутех ухаргъя китайскии советскии самолеташ.

* * *

Китае вІаштІехьйоаккхаш я лакхера класс йола автомобильни наькъаш хьалделга сихдара йола план. Доазол дехьарча мехкашца торговлен бувзамаш чакхдоахаш йола промышленни центраши порташи, мехка йоккхагІйола городаш шоайла вІаши ювзаргъяь автомагистралаша. 1995 шу хьатІакхачалехьа хьалъе лаьрхІад 27 эзар километр йІаьхен ткъаьннел совгІен йола автомагистраль. царна юкъе я хІанзлехьа хьалъе йолаяь 7 скоростной магистраль.

Укх тІеххьарча итт шера КНР цхьоалагІа класс йола 1673 километр дІаьха дола автомобильни наькъаш 147 километр йІаьха йола скоростной автомагистралаши яхкай. 1985 шера денз дегІадареи реконструкци яреи Дунен халкъашта юкъерча банко луш долча ахчаех хьалдеш да наькъаш Китае.

* * *

КНР Пачхаьалкхен Совето 1990 шера 1 июле мехка бахаш болча наха перепись е лаьрхІад. Цу йоккха масштабаш йолча тохкамо 1982 шера берригача мехка перепись хинначул тІехьагІа демографически хьале хинна хувцамаш, бахача наьха таьрахь, уж бахаш бола моттигаш, нах бебара планировани яра программа кхоачашъяра мах бара, демографически политика кийчъяра, просвещене, нах балхаца Іалашбара даькъе кІийле хьалъяра дешаш дашха лерхІ.

* * *

Ленинграде китайски ресторан хьаелларах лаьца йолча соглашенена кулгаш яздара церемони хилар Шанхае. Из кхоачашдар духьа советскии китайскии капитал юкъеяхийта йола «Шэньлэ» яха акционерни кампани вІашагІъеллай. Укх шера август бетта Ленинградаца вошал леладеча Шанхаера кийчо яра балхаш чакхдахар духьа гІулакхерча нахахи болхлоехи латта хьалхара группа гІоргья цига.

ТІадоагІаргдолча шера Ленинграде хьаелла лаьрхІад китайски ресторан. Иштта, перспективе. Шанхае хьаелла лерхІаш я советски ресторан а.

(Синьхуа — АПН).

Тахан — Вьетнама августовски революцен 44 шу дуз (1945)

Шовзткъеи диъ шу хьалха Вьетнама дуккхача бІаьшерений историе керда оагІув язйир. 1945-ча шера 19-ча августа йолаенна революци халкъ котдоалаш чакхъяьлар.

Вьетнама халкъо революцен цІей дезду общественни вахара массайола оагІонаш кердаьннача хьалашка. Мехкан социально-экономически хьал тоадара, порядок чІоагІъяра, дІахо поступательни дегІаахара хьалаш хьадара дукха балхаш да деш.

Социальнии экономически сферашка йолаш йола халонаш эшае СРВ новкъостал ду Советски Союзацей кхыча социалистически мехкашцей цхьана цо къахьегаш хиларо.

СУРТА ТІА: Массаза а белар ма довлда вьетнамски берий юхьмараш тІара.

А. ШОГУИНА сурт. (ТАСС).

Халхин-Гол: исторе бакъдар

Укх шера августе 50 шу дуз советско - монгольски эскараша Халхин-Гол яхача додача хина районе Квантунски эскара доакъош хІалакдаь. Цунца дувзаденна къаьстта теркам тІаоз хІанзарча японски историкашта цу событех хетачоа. Цу темах лаьца дувц монгольски Іилманхочо исторически Іилмай кандидато Цэдэндамбоагийи Батбаяра.

Цу темага японски терминологе кІийлен тІара хьажа веза. Японски историографаша халхин-гольски событех номонхански событеш оал, хІаьта, цига хиннача тІемаех «номонхан дзикэн» вешта аьлча, номонхански дов е инцидент. (Номонхан — из Халхин-Гол яхача додача хина малхбоалехьа 15 20 километр гаьна бола гув.)

Цхьабакъда, японски историка Танака Кацухикос белгалдоаккхаш махиллара, цу терминологеца ба цу событешта тІавахара никъ. Цо йоах. Халхин-Гол — из монголашта объективни реальность, хІана аьлча, из монгольски территорен керттера дакъа да, хІаьта, Номонхан — из японцашта абстрактни кхетам мара бац, цар цунца бувзам болаш хІама дац.

Тхона, цу тайпара дош оттадар нийса хет. Цул совгІа, нагахьа санна, дагадехача японски милитаристаш монгольски территорех малхбоален дакъа дІалаца гІерташ бар (Халхин-Гола берда йистошкара Номонхан яхача гувнага кхаччалца) цунца кхетабе боагІа цу терминологацара бувзам. Цу событех «номонхански» оалаш японски агрессораш шоаш Халхин-Гол берда йистошка кхаччалца территори дІалаца гІортар къайла а хьош, уж советско - монгольски эскараш Маньчжоу-го яхача марионеточни пачхаьалкхен территори тІара Номонхан яха гув дІалаца безам болаш бар ала гІерт.

Иштта хиннадий-теш из? ХІанз факташка хьожаргда вай. Халхин-Гол яха дода хий МНР-ан Маньчжоу-гоней юкъера доазув а лоархІаш, цу ханара японски Іаьдаллеи 5—20 километр хий долчахьа хьачу а баьхка, лаьтта хьалаца гІертар. ХІанз къаьст - къаьстача японски автораша яхачох, цу тайпара доазув оттаде гІийртаб яхилга исторически кІала кІийле йолаш дац. Японски историка Гомикова Дзюмпэйс белгалдоакх, Квантунски эскара штабе цу хьакъехьа бе-бе уйлаш хилар.

ДукхагІболча японски авторашта хетачох, дов хьалхьоадара шийй тайпара инструкци а хинна дІаэттар 1939 шера Квантунски эскара штаба оттаяь «Маньчжоу-голан Советски Союзан юкъера пограничнии къовсам къоастабара установка».

Цу инструкце хьалхайоахар пограничнии къовсамаш къоастадеча низбара метод. цу дешага машаре хьажар юкъера а доаккхаш. Цул совгІа, тхона хетачох, инструкци «теоретически техка яр», из цу пограничнии къовсамех йоккха масштабни дов хилийтара лаьрхІа яр.

Японски источникаша «номонхански инцидент» шин периодах декъ. Цар хьалхара период лоархІ 1939 шера май бутт, хІаьта, шоллагІа — 1939 шера июлагара августага кхаччалца.

Японски периодизаце, керттерча даькъе, тІема гІулакхаш чакхдахара проблема мара хьоахаяц. Японски автора Одзава Тикамицус язду «номонхански инцидента» хьалхара период дІайолалу Маньчжоу-гола къулбаседера Хингански провинце юххе баьннача пограничнии къовсамах яхаш, из цо 1938 шера Советски Союза территоре тІа Хасан яхача Іама юхе хиннача событешца нийсъю. ШоллагІа период — июле а августе а лаьтта хала тІом. Иштта искусственно халхин-гольски тІом шин периодах къоастабаро ерригача аспекташка бІарчча, объективно исторически событешка хьажара, из шоайла бувзам бола пограничнии къовсамий а инцидентий а сери санна лархІара новкъарле ю.

Цхьабакъда, керттердар, тхона хетачох. латт японцаша Халхин-гольски тІема гІулакхий маІан харцахьарча оагІорахьа хьахьокха гІортарах. Кхыча дешашца аьлча, официальни японски историографи халхин-гольски событеш, 30-ча шерашкарча японски милитаризма антисоветски стратегех дІакъоастае, Маньчжоу-го территорен къаьсттача участке бехктокхаме йолча моттигерча тІема командоване шийй лоІаме чакхдоаха тІема гІулакхаш санна лархІа гІерт.

Боккха теркам тІаоз японски автораша халхин-гольски тІема итогехи урокехи доах, «номонхански конфликт» — императорски эскар хьадаьчул тІехьагІа японски сухопутни низий из хьалхара тІом болга. Цар иштта лерхІ, цу тІемо хьахьекхар, императорски сухопутни низаш герзага, технически Іалашонга, дуккхача танкех, бронемашинех пайда а эцаш тІом беча способага диллача дикка тІехьадусилга.

Халхин-гольски тІема итогех дувцаш, японски авторий тайп-тайпара уйлаш я. Масала, историка Гомикова Дзюмпэйс йоах, цу тІем тІа императорски сухопутни эскар хьалха вІалла ца нйшача тайпара нйшар. Цхьабакъда, Онда Сигэтака яхачох. Японера берригаш а раьза бац Гомиковас дувцачох. Японерча къаьсттача наха 1939 шера Халхин-Гол яхача додача хин районе Квантунски эскар эшара факт тІаэцац. Цар йоах, «номонхански инцидент» дІайсаккхаш шин оагІорахьара машар беш соглашени яь хиларца. Япone эшарах дувца ца эшалга. Цу наха дувцачунца вІашка доагІаш да Онда Сигэтаке шийй книжка тІа яздер: Тхо тхоай низ мелаб латар. Бакъда, котдаланзар. Из иштта нийсделар кердагІдола герз ца таарах, тІема низ цхьатарра ца хиларах. Нагахьа санна, машар баь бецаре японски эскар шийй толашагІйола 5-гІа дивизи юкъе а йоалаяь тхо котало яккха йиш йолаш дар. ХІаьта, из даь ца хилча нйшалгах а дувца эшац».

Цу тайпара аргументаш, сона хетачох, тешавеш яц. Из мадарра хьахьокх толашагІйола 6-гІа японски эскар советско - монгольски эскараш августовски операце хІалакдар. Укхаза дІалархІа деза халхин-гольски тІем тІа японски оагІонна японо-китайски тІема (1937—1945 шш.) хьалхарча шера хинначул дукхагІа зе хилар. Иштта дагадоха мегаргда. Халхин-Голе эшарах Квантунски эскара ерригa кулгалдара состав отставке яхар.

(Монголпресс—АПН).

ФРГ. Франкфурт-на-Майне хьайийллай эрсий художника, графика Кандинский Василе балхий выставка. Дунен дуккхача мехкий музеяшка выставка вІаштІехьъяьккхараштa абстрактни искусство хьакхеллачарех цхьанне 200 гаргга болх белар. Выставка хьалхарча деношка цига эзараш франкфуртцаш хилар.

СУРТА ТІА: франкфуртцаш Кандинский балхашка хьожаш ба.

ЕПА—ТАСС телесурт.